

G. COMPAYRÉ AZ AMERIKAI EGYETEMEKRŐL.

Gabriel Compayré, a híres pædagogiai író, vezette a francia tanfériak azon küldöttségét, mely a francia közoktatásügyi kormány megbízásából a tavalyi chicagói kiállítás alkalmával Amerikában járt. Compayré a rövid alatt, melylyel rendelkezett, nagy buzgósággal tanulmányozta az amerikai iskolaügyet és most közli róla egymás után majd szóval, majd tollal érdekes benyomásait. Már a mult évi novemberben jelent meg tőle a «Revue Pædagogique»-ban «Les congrès scolaires de Chicago» czímen tanulságos ismertetése a chicagói nagy tanügyi congressusnak, és újabban közli a «Revue Internationale de l'enseignement» egy előadását, melyet nem rég a poitiersi akadémiában, mint az intézet rektora, tartott az amerikai egyetemokről. Ez utóbbi közlemény annyi meglepő adatot tartalmaz, hogy jónak látjuk azt egészében — a specialiter francia viszonyokra való némely allusio mellőzésével — e lap olvasóival is megismertetni. De nem mulaszthatjuk el az alkalmat, hogy Compayrének említett, a «Revue Pædagogique»-ben megjelent dolgozatából is ne közöljük egy-két érdekes megfigyelését.

Különösen két dolog az ezek közül, mely általánosabb érdeklődés keltésére alkalmas. Az egyik az, hogy, miként Compayré kiemeli, azon utilitarius, azaz a gyakorlati élet szükségleteire irányított szellem daczára, mely az amerikai felsőbb oktatásban mutatkozik, mégis általános és rendkívül mély tiszteletet találunk a görög classicus tanulmányok iránt, melyeket — úgymond Compayré — sehol a világon nem védtek oly hévvel, mint a chicagói congressuson, a hol több mint 20 egyetemi professor — alig 2—3 oppositójával szemben — síkra szállott a hellenismus pædagogiai jogai mellett, még pedig első sorban a traditio nevében, de azon historiai és belső érték kedvéért is, mely a görög nyelvben és irodalomban rejlik.

A másik érdekes dolog, melyet Compayré, mint francia ember, némi keserőséggel hoz fel, az, hogy a német, illetőleg a herbartista pædagogia sokkal több tért hódít Amerikában, mint akár az angol, akár a francia pædagogia. Míg a francia pædagogosokat — az egyetlen Rousseau kivételével — alig említik a tanítóképző-intézetekben használt pædagogia-történeti kézikönyvek, addig Herbartot, Zillert, Stoyt és Reint nagy elismeréssel emlegetik, mint azokat, kik először adták igaz elméletét a pædagiának. Compayré nagyon csodálkozik e tényen, mely előtte annál megfoghatatlanabb, mert azt hiszi, hogy az amerikai szellem mind erényeire, mind hibáira nézve közelebb áll a francia geniushoz a maga világosságával, egyszerűségével, socialis és praktikus jellegével, mint a német genius homályos mélységéhez. Nem tudjuk, e

congenialitas-kérdésben mennyire van igaza Compayrének, de annyi bizonyos, hogy a ki a pedagógiában fogalmakat, kategoriákat, principumokat és ezeken épülő, tudományos methodussal végzett gondolatmunkát keres — annak mindenesetre első sorban Herbarthoz kell folyamodnia, s azt hiszszük, hogy a mi az amerikaiakat Herbarthoz vezeteti, az is aligha más, mint e komoly nép nagy fogékonysága minden iránt, a mi szorosán tudományos és módszeres.

Nem akarjuk itt e böngészést Compayré általános vonatkozású megjegyzéseiből tovább folytatni, melyek, különösen ha commentárral kíséretgő, kissé messze is vezetnének, hanem hadd következék itt a jelzett bő kivonatban az *amerikai egyetemekről* szóló közleménye.

Minden — így vezet be Compayré közlését — rendkívüli az Egyesült-Államokban. Népének jelszava mindenekelőtt a «nagyban csinálás» és — úgy látszik — maga a természet is secundál neki rengeteg ambícióiban. Enormisak itt nemcsak a 20 emeletes házak, a 35 kilométeres utcák Chicagóban, vagy a földfeletti vasútak Newyorkban, melyek millió utazót szállítanak naponta; nemcsak a Mississippinek végtelen síkságai, a Niagara hatalmas zuhatagai, a nagy tavak, melyek valóságos belső tengerek vagy a californiai óriás fák — a mi szintén enormis: az az újvilág egyetemei.

Néhány számadat némi fogalmat adhat nekünk azon bámulatos nagy összegekről, melyeket Amerika napról-napra költ a maga egyetemeire. Már maga Harvard egyetemének évi jövedelme 722,000 dollárra, vagyis megközelítőleg 1.800,000 forintra. Igaz ugyan, hogy Harvard egyeteme, melyet már a XVII. század közepe táján alapítottak, csak két és fél évszázad folytonos haladása folytán jutott e mesés virágzásra, de ne higyük, hogy csak a régi amerikai iskolák ily gazdagok. Az Egyesült-Államok egyetemei megszületnek és nagyra nőnek máról-holnapra, mint maguk a városok is. (p. o. Chicago, melyet ott közönségesen «gombaváros»-nak is neveznek, mert 1831-ben még csak 600 lakosa volt, és ma már 1½ millió van). Ez egyetemeknek gyakran már létök első perczétől fogva óriási a budgetjök. Csak egyet akarunk felemlíteni ezek közül, melyet legeslegújabbán — igaz ugyan, hogy az aranyországban, Californiában, szerveztek, — t. i. a Leland-Stanford-Junior egyetemet, mely nevét alapítótól, Leland Stanford úrtól és asszonytól, kapta, kik meghalt fiok emlékéül polgártársaik gyermekeinek nevelésére szentelték egész vagyonukat: t. i. 30 millió dollárnyi csekélységet, azaz 75 millió forintot.

Már ez is tehát megértetné velünk az oceánontúli egyetemek gazdagságát: egyfelől az egyszerű magánemberek ily fejedelmi adományai, kik büszkének rá, hogy nevüket közoktatásügyi intézetéhez fűzhetik, vagy a kiket már az is kielégít, ha szobraik vagy arczképeik díszhelyet kapnak.

az új egyetem valamely termében ; másfelől pedig a már régebben fennálló intézeteknél számtalan jötevő, így különösen régi halás növendékeknek szüntelen adakozásai, melyek évről-évre gyarapítják az illető ház kincstárát. De nem szabad elfelednünk, hogy a magános kezdeményezésből eredt adakozáshoz hozzájárul a közösség erő kifejtése, az állam, vagy helyesebben szólva, mind a 44 állam actiója, melyeknek fehér csillagai ott ragyognak az amerikai pavillon kék egén. Tudni való ugyanis, hogy nemzeti törvény értelmében minden állam azon a napon, a melyen az Unióba belép, nagy territorialis dotatiót kap, melynek jövedelme mindenféle közoktatásügy javára szolgál. 1888-ban e successiv dotatiók összege, melyek e gazdag iskolaalapot tették, 31 millió hektarra nőtt fel (vagyis akkora területté, mely valamivel nagyobb, mint egész Magyarország). E rengeteg földbirtok jövedelméből megkapják az egyetemek is, a többi iskolák is a maguk részét, nem számítva az ő nagy járuléukat a közvetlen iskoladíjakból, melyet az egyes államok az adófizetőkre rónak. Könnyű ezek után következtetni, hogy ekkora jövedelemforrásokkal mik az amerikai egyetemek. Mindenekelőtt már maguk a számuk is eléggé tekintélyes. Ha a washingtoni közoktatásügyi hivatal* részéről 1889-ben kibocsátott hivatalos statistikája után indulunk, akkor legalább is 37 egyetem van Amerikában, és minden esztendőben újabbak nyílnak meg. Van is ott minden fajta. Van a fehér embereknek egyetemük, van a négereknek, vannak egyetemek, melyek férfiak és nők számára egyaránt meg vannak nyitva és vannak külön egyetemek is csak nők számára. Az egyetemek szaporításában soha nem látnak az amerikaiak okot az aggodalomra, mint néha az európai országok. Nem látnak abban semmi bajt, ha egy és ugyanazon vidéken több egyetemet nyitnak, akár néhány kilométernyire egymástól, vagy akár néha még ugyanazon városban is. Newyorkban pl. együtt találjuk a «University of the City»-t és «Columbia College»-t, mely utóbbi szerény neve mellett is valóságos egyetem, még pedig egyike a leghatalmasabbaknak az Egyesült-Államokban. A bostoni egyetemről a cambridgei Harvard-egyetemre csak a Charles folyón kell átmenni. Négy órai vasúti utazás mellett láthatjuk Newyork két egyetemét, Princetonét (a newyerseyi collegiumot a

* A washingtoni közoktatásügyi hivatal a belügyminiszteriumnak teszi egyik osztályát. Jellegére nézve mindenekelőtt statistikai hivatal, de minthogy vezetői igen kiváló emberek, lassanként valóságos nagy hatást kezdett gyakorolni az amerikai iskolaügyre. E hivatal négy osztályból áll, melyek együttvéve 42 embert foglalkoztatnak. Az első osztály foglalkozik a jelentésekkel és levelezésekkel, a második az amerikai statisztikával, a harmadik az internationalis statisztikával, a negyedik pedig pedagógiai könyvtárt alkot. E hivatal értesítéseit kapja azután minden egyes állam. — (L. Jules Steeg «Chicago et l'exposition». Rev. Pædag. 1893. juniusi füz.)

hasonnevű államban), a philadelphiai egyetemet, a John-Hopkins-egyetemet Baltimore-ban és végre Washington két egyetemét.

Míg az egyetemek az ország közepében, délen és nyugaton csak gyéren találhatók, addig valósággal egymás hátán vannak, ragyogó világitó tornyokhoz hasonlóan, az Európa felé fordított oldalon, az Atlanti-Oceán folyamainak partjain, a keleti tartományokban, a hol a népesség is a legsűrűbb, de a melyeket egyszersmind legkorábban, már a XVII. században, ért az európai civilisatio lehellete. Lassankint kétségkívül nyugat felé is fognak fejlődni — meglehet, ugyanolyan gazdagon — Chicagón, St.-Louis-n át. Már most is vannak erre felé úgyszólván elülfutó egyetemek, melyek mind messzibbre, mind előbbre jelölik a gondolat előrehaladását, így pl. a lawrencei, a denveri egyetemek. Elébe nézve e szükséges terjedésnek, mely csak idő kérdése, bátran mondhatjuk az Egyesült-Államokról egyetemi életüket illetőleg, a mi Canadáról absolute igaz: hogy t. i. végtelen nagy szoborhoz hasonlítanak, melynek dereka még nincs kifaragva és csak nyers kő és márványtömeg, de feje már ki van faragva és csiszolva, ragyogó feje, mely az Atlanti-Oceánon át Európa felé van fordítva, míg lejjebb a Csendes-Oceán partjain a szobor lábai a hatalmas és tevékeny California művelődésében kezdik formájukat kapni.

A mily rendkívüliek az amerikai egyetemek számukra nézve, ép oly rendkívüliek berendezésük kényelmességére, és az építményeik által borított területek nagyságára nézve. Yale egyeteme New-Havenben egész városrészt foglal el, Harvard Cambridgeben város a városban. Igaz ugyan, hogy Amerikában a légszebb és legnagyobb épületek a bankházak és a vendégfogadók; a legmagasabbak az ujságok palotái (így pl. a «The World» ujság palotája Newyorkban az egész város felett uralkodik) — de azért az iskolai épületek is legalább a templomokkal vetekednek mind méreteikre, mind építészeti pompájukra nézve. Kívülről tornyaikkal, oszlopaikkal, lövőrésszerű nyilásaikkal majdnem várkastélyok vagy citadellák benyomását teszik ránk. Belül nagy boltozatos termeikkel, oszlopsoraikkal, basreliefjeikkel székesegyházak belsejére emlékeztetnek.

Az amerikaiak iskolaügyi kiadásai azonban nemcsak azt mutatják, hogy gazdagok; még egyebet is bizonyítanak, azt t. i., hogy mélyen érzik az egyetemek hasznosságát, társadalmi fontosságát. Igaza volt a chicagói iskolai congressus egyik szónokának, M. Gilmannnak, a baltimorei nagy John-Hopkins egyetem elnökének, mikor így szólt: «A művelt idegen, ha megkérdeznék véleményét országunk felsőbb oktatásáról, kétségkívül azt felelné, hogy a közönség itt az egyetemek iránt oly nagy érdeklődést mutat, melynek sehol a világon, sem Angliában, sem Franciaországban, sem Németországban nincsen párja, még megköze-

lítóleg sem. Ez az érdeklődés, nemcsak — mint az ember hihetné — olyan, minőt egy kizárólagosan utilitarius nép fűz oly technikai oktatáshoz, mely jó orvosokat, jó ügyvédeket, vagy talán jó mérnököket és természettudósokat nevel, kik gyakorlati találmányaik által kibővíthetik a mechanikai és ipari mesterségek területét, és a kik arra alkalmasak, hogy Morse vagy Edison munkáját folytassák.» Az amerikaiak is ép oly kevéssé tekintik a szakszerű nevelést az egyetemek egyetlen céljának, mint akár mi európaiak. Ez az, a mit a congressusnak egy másik szónoka, Woodron Wilson, a princetoni egyetem tanára, mondott: «Nem hiszem, úgymond, hogy egy szakiskola magában véve létezhetik; kell, hogy egyetemnek tegye részét, kell, hogy egy egyetem atmosphærája burkolja be és hassa át, kell, hogy mindenben tanuságot tegyen a szabadság ama szelleméről, mely a tanulmányok lelke».

Tehát nemcsak mint praktikus emberek becsülik meg az amerikaiak egyetemeiket, melyeket millióikkal fejlesztenek, hanem igenis jól tudják, hogy mi az értéke a magas intellectualis műveltségnek, a liberális és önzetlen nevelésnek, mely mást képez, mint specialistákat: t. i. embereket, egész embereket. Ép ezért veszik is körül ily féltékeny gonddal és ápolják egész szeretetükkal a felsőbb oktatás e csarnokait, melyeknek nagy többsége — miként azt a congressuson M. Martin Kellogg, a kaliforniai egyetem elnöke, mondá — «midőn két különböző conceptio között választhat, olyan között, mely arra törekszik, hogy az ismeretek területét minden oldalról kibővítsé, és olyan között, mely megalégszik avval, hogy e területnek egy kizárólagos részében érjen el kitünőséget: akkor habozás nélkül az elsőt választják». Ép ezért szeretik és ápolják e mindenfajta egyetemeiket, melyeknek mindegyike külön physiognomiával, külön sajátlagos tendentiával bir: az egyik részök, és bizonyára a legfontosabbik, egy vallásos felekezethez sem tartozva, mások különböző keresztény felekezetbe oltva, melyektől Amerika csak úgy hemzseg, — de valamennyi kivétel nélkül lelkesítve van a tudomány és az emberiség haladására irányított nemes aspiratióktól. Mindez egyetemek valóságos iskolai oázisok, műhelyek, gabonatarak, marhaólak, rakpartok és mindenféle gyárak végtelen tömege közé dobva, hogy fentartsák a gondolat jogait és öntözzenek a szellemi és erkölesi élet gazdag forrásaival oly társadalmat, mely valóságos zsákmánya egy pokoli ipari tevékenységnek és a mely első pillanatra az üzlet dæmonjától mintegy megbűvölnék, lekötöttnek látszik.

A közszellemtől fentartva, minden állam kormányától oltalmazva, hogyne virágoznának az Egyesült-Államok egyetemei? Azonkívül még a nők is oldalukon állanak! Egyik legjellemzőbb vonása az amerikai nevelésügynek az, hogy a nőnek nagyobb rész jut ott belőle, mint bárhol másutt a világban. Eléggé meg lehetett erről győződni a chicagói

congressuson is, a melyen a nők nagy szerepet vittek és a hol egyikök azt mondta: «A nő a kapocs a gyermek és az egyetem között». Mindeütt voltak nők: a congressus elnökének irodájában, a hol annyi kellemmel fogadták a külföldi delegatusokat, az auditoriumban, a hol ők tették a többséget, ott voltak buzgón figyelve az estrade-on, a plateformon, a hol ragyogó toilettejeik vidámabbá tették a férfiak fekete ruháinak benyomását. Eljöttek ide nemcsak kíváncsi nézőknek, hanem hogy értekezéseikkel ők is hozzájáruljanak a congressus munkálataihoz, első sorban foglalkozva az első gyermekévek oktatásával, a gyermekkertekkel, a melyekben mindenekelőtt triumphálnak a női tulajdonságok, de buzogva a felső oktatásért is — nemcsak mint minden rendű tanítók, kik hivatásszerű kötelességüket teljesítik, de mint nagyvilági nők is, kik meg akarják mutatni, minő szenvedélyvel érdeklődnek a nevelés jövője iránt is. Közöttük ott volt az a distinguált hölgy is, ki a kiállítás alatt Chicagónak uralkodója, királynője gyanánt tűnt fel: Mme Potter Palmer, az egyetemes kiállítás női palotájának szervezője. Ez országban, a hol mindenki jól beszél, vagy legalább is minden pädagogus — itt, úgy látszik, a nők még jobban beszélnek. Ők egyébiránt nem érik be avval, hogy ékes szavakban nyilvánítsák pädagogiai buzgóságukat, tetteikben is nyilvánítják. Így pl. Mme Cardwell Philadelphióból milliókra menő összegeket adományoz a washingtoni egyetemnek, melynek dísztermében ott látható az ő arczképe is XIII. Leo pápa és Gibbons bibornok arczképei között.

Bajos röviden teljes képét adni a belső életnek, a tanulmányok beosztásának és rendjének az egyetemeken, melyeknek hatalmát itt vázoltuk. Hogy mégis fogalmat adjunk ezekről is, egy egyetemet akarunk közelebből szemügyre venni, még pedig egyet azok közül, melyek az elsőrangúak közé tartoznak, és a melyek annyi alig most felserdült egyetem között — a legtöbb csak a XIX. században keletkezett — büszkék viszonylagos régiségökre. Vehetnők Harvardot, mely avval dicsekszik, hogy ő az első valamennyi között, és a mely mindenestre a legrégeb, mert 1638-tól datálódik. Yale-t fogjuk e célra választani, mely általános szempontból, mind fontosságra, mind értékére nézve, második egyeteme Amerikának; régiségre nézve is a második, a mennyiben 1701-ben alapították. Ez egyetemnek oly tanítványai voltak, mint Fenimore Cooper, a híres regényíró, és Samuel Morse, a telegráf feltalálója.

Benne vagyunk New-Haven kis városának középpontjában — kis várost mondunk, mert Amerikáról van szó: New-Havennek ugyanis több mint 80,000 lakosa van. A Connecticut torkalatánál fekszik, a new-yorki vasúttól egy órányira és néhány órányira Bostontól. Kereskedőváros, mint a többi amerikai város, csakhogy a zöld pázsitok és szép

árnyékos helyek bővebben vannak benne, mint másutt, és büszke szilfákkal beültetett útakon és tereken át, melyek után a «szilfák városá»-nak nevezik, eljutunk a Yale collegehez, mely nevét egy illustis polgártól nyerte, a ki a XVIII. században az Indiai Társaságnak kormányzója volt.

A mi bennünket mindenekelőtt meglephet, az a sok szétszórt építmény, a különvált épületek, melyek a college-tért borítják (van legalább 24, nem számítva azt a tízet, mely a szomszédságban van szétszórva). Amerikában ugyanis az egyetem egész kis világ, mindenféle iskolának kissé tömött és tarka összesege. Nemcsak azt a négy-öt hagyományos facultást foglalja magában, mint a régi Európa, hanem magához csatolja a középkori egyetemek mintájára a középiskolákat is és minden irányban intellectualis tevékenységet sugároz ki és nem átallja területét olyképen is gazdagítani, hogy az elméleti igazsághoz és az általános ismeretekhez a tudomány alkalmazásának vezetését is kapcsolja minden formájában.

Yale-ban legalább is hét különböző közoktatási intézet van: először is a jogi, orvosi, theologiai és philosophiai (illetőleg irodalmi) facultások; azután a sheffieldi természettudományi iskola; egy középiskola, a hol a baccalaureusok készülnek, és a mely négy irodalmi vagy természettudományi évével a mi főgymnasiumi vagy főreáliskolai osztályainkhoz hasonlít, és végre egy képzőművészeti akadémia. Még több iskolát találunk Harvardban, a hol ezeken felül még fogművészeti iskola, állatorvosi, földművelési és kertészeti iskola is van. Az amerikai egyetemi oktatás ágainak e jegyzéke még hosszabbra nyúlna, ha végigmenve az összes egyetemeken rámutatnánk például a bányászati iskolára, a politikai tudományok iskolájára a Columbia-Collegen, a mérnökiskolára és az elektromos intézetre Princetonban. Van itt Amerikában a végtelenségig menő subdivisiója és kinyújtása e complex egyetemek munkájának, és bátran elmondható róluk, hogy nincs, a mit ott nem tanítanának vagy nem tanulhatnának. Ennek bizonyítására elegendő volna, ha összeállítanók a baccalaureatus és a doctoratus fokozatait, melyeket ők annyiféle módon osztogatnak. Nehéz is volna mindezeket felsorolni és csak azt a jellemző részletet akarjuk megemlíteni, hogy az ember Amerikában baccalaureusa vagy akár doctora is lehet a philosophiának, jóllehet csak építészeti cursusban vett részt.

De térjünk vissza Yalebe. Álljunk meg mindenekelőtt a jogi facultásnál, mely ép úgy, mint az orvosi facultás nem tartozik hozzá az épületek főcsoportjához, melytől óriási pázsitok választják el. *A jogi facultás termei elfoglalják a newhaveri megye igazságügyi palotájának (Court House) egész emeletét.* Mindenkinnek, a ki ide jön, azonnal feltűnik, hogy mily előnyös a jogi iskolára nézve ez együttlaks a törvényszékekkel,

melyek majdnem mindennap ugyanazon helyiségben üléseznek. A tanulóknak csak néhány lépést kell tenniök, hogy kilépve az osztálytermekből, a melyekben a tanárok a jog elméletére tanítják őket, a bíróságokhoz jussanak, a hol a bírák biztosítják és meghatározzák az elmélethez tartozó gyakorlatot. A törvényszékek és bírói hatóságok ilyképen úgyszólván gyakorló-iskolákká lesznek a jurista tanulók számára. Ez korántsem kicsinylendő dolog és tulajdonképen nem is sokkal rendkívülibb, mint azon az egész országban elterjedt szokás, hogy a mennyire csak lehet, mindig egymáshoz közel hozzák, vagy egybe is kapcsolják az orvosi iskolákat és a kórházakat.

Nézzük, hány tanára van Yale-ben a jogi facultásnak; 8 tanári címeu, kik a facultás tulajdonképi testületét teszik, továbbá 25 rendkívüli tanár (special lector and instructor), együttvéve 37. Hány tanuló? 171 az 1892—93-ki iskolaévben. Egészben véve van a yalei egyetemnek körülbelül 180 tanára. 1900 tanuló részére. Itt is, úgy mint egész Amerikában, aránylag igen nagy a tanárok száma a tanulókéhoz képest. Azon egyébiránt nem kell csodálkozni, hogy a yalei jogi facultáson oly kevés tanuló van, csak arra kell gondolni, hogy az Egyesült-Államokban 52 jogtudományi iskola (schools of law) van. Némelyeknek ezek közül — igaz ugyan — 1888—89-ben alig volt tíz tanulójuk, sőt egynek csak egy szál tanítványa volt, i. i. az illinoisi Wesley-egyetem Bloomington-iskolájának. A legnépesebbek a Columbia-College jogi facultása 492 tanulóval, a minneapolis-i 401 tanulóval, az ann-arbori 217-tel, a harvardi 204 és a georgetowni 202 tanulóval.

Az előadások katalogusában a jogi tanítás legfontosabb anyagát találjuk, úgy a mint az mindenütt dívik. A római jognak is van itt helye — igaz ugyan, hogy kissé szűkebb mértékben, mint a mi európai iskoláinkban. A legtöbb pontban megegyezik az ott követett rend is az európai szokásokkal. Vannak egyrészt kötelező, másrészt a tanulók tettségére bizott cursusok és buzdítják is a joghallgatókat arra, hogy iratkozzanak be a többi, így különösen a philosophiai és orvostudományi facultásoknak is egyik-másik cursusára.

De vannak egyes, figyelemre méltó specialis vonásaik is: például az *ügyvédi ékesszólás tanfolyama* (forensic allocution), a melyen a jövőbeli ügyvédek a törvénykezési rhetorika szabályait tanulják. Azonkívül — úgy látszik — különös fontosságot tulajdonítanak egy tanfolyamnak, melynek a politikai és társadalom-tudomány a tárgya.

A jogi tanítás egyébiránt egészben véve csak 4 évig tart: 2 év kell a baccalaureusi, kettő a doctori fok eléréséhez. A nagy vacációk minden esztendőből 3 hónapot vesznek el, a mennyiben junius 29-én kezdődnek és szeptember 29-én végződnek.

A mi az oktatás* módszereit illeti, ezek oly természetűek, hogy igazán bámulatba ejthetnek: ugyanis az egész oktatás főleg valóságos könyv nélkül tanulmányozás. Az előadó termeket eléggé jellemző módon recitáló, azaz felmondó termeknek nevezik. Nincsenek tehát a szó szoros értelmében didaktikai cursusok, ex cathedra való prelectiók. A tanulóknak kézikönyvet, ú. n. textbook-ot adnak a kezébe, ő megtanulja otthon a leczkét és csak azért megy el a cursusra, hogy kikérdezzék, és a tanár tanító szerepe csak arra szorítkozik, hogy megmagyarázza az illető tárgynak nehezebb pontjait. «A jogi facultásnak is meggyőződése — így szólnak a yalei hivatalos programok, — az egyetemnek is traditiója, hogy határozott és tartós benyomásokat csak válogatott kézikönyvek tanulmányozása mellett lehet megszerezni, oly tanulmányozás mellett, melyet a tanuló maga végez szabad idejében, és a melyet kiegészítenek azon kérdések és magyarázatok, melyeket a recitáló termekben adnak.» Az oktatás e módszere különben nem dívik valamennyi amerikai jogi iskolában. Harvardban pl. formaliter elvetik a recitálás eljárását: «szó sem lehet róla — mondják itt az egyetemi szabályok, — hogy a tanulók egy kézikönyv lapjait bevágják (to memorize the pages of text books)».

A mi a yalei pædagogiai szokások között többet ér, az az a gond, a melylyel ott a vitázó társaságokban (debating societies) a praktikus gyakorlatokat ápolják, a melyeken a discussióban gyakorolják magukat, néha csak egymás között, néha pedig a tanár vezetése mellett.

Lépünk újból át a zöld szőnyegen, mely az igazságügyi palota és a college-tér között elterül. Itt tán húszt épület egymásután magára vonná figyelmünket, ha ráérnénk ott sétálgatni. Mindenekelőtt a könyvtárba lépünk, mely legalább is 200,000 kötetet tartalmaz. Láthatjuk itt, hogy a termék kiterjedtsége lehetővé teszi, hogy a tanulók szabadon áthaladjanak a galériákon, maguk átkutathassák az állványokat és maguk is kivehessék a könyvet, melyre szükségük van. Yale büszke az ő könyvtárára, de talán még büszkébb művészeti és természettudományi múzeumára. Hogy könyvek nagy számmal szabad rendelkezésükre vannak a tanulóknak, az Amerikában mindennapi dolog. De a mi még itt sem az, az a mit Yaleban láthatni: t. i. a képzőművészeti iskola tanulóinak szolgálatában és arra szánva, hogy utána dolgozzanak, van egy nagy-szerű múzeum, melynek csarnokai telve vannak az európai festészet és szobrászat munkáival és azonkívül nagy nemzeti műproductumokkal is

* Compayré az oktatásnak tényleg tanúja nem volt, minthogy ép nyáron, azaz vacatio idején, látogatta meg az intézetet, és így csak különböző okiratokból, katalógusokból, programokból stb. szerzett magának képet az ott alkalmazott methodusokról.

(ott vannak pl. Teumbullnak, a canadai angol-francia háború és az amerikai forradalom festőjének művei). — A sheffieldi természettudományi iskola tanulói rendelkezésére van és kutatásaik számára nyitva áll a Peabody-múzeum, természetrajzi múzeum, melyben egyebek között Marsh geologus az oly nevezetes fossilis fauna mintáit állította össze, melyet újabban fedeztek fel Amerika különböző részeiben, így az ú. n. «Rossz Földek»-ben vagy a «Sziklás Hegység»-ben.

De hogy is lehetne itt mindent felsorolni, a mi csodálatost Yale tartalmaz: a fizikai és kémiai laboratóriumokat, az astronomiai intézetet, a kápolnákat és templomokat, a refectoriumokat és a kórházakat, a két fedett tornahelyiséget, a nagy játszóréteket, a hol a jókedvűek, és ilyenek ott nagy számmal vannak, «baseball» és «football»-lal csatáznak és a nyílt mezőn felállított amphitheátrumokat, melyekben nyári napokon tanítanak is a szabad ég alatt, és mindez berendezve a solid luxus és a gyakorlati használhatóság ama jellegével, mely az amerikaiak minden munkáját kitünteti, mindez körülvéve fákkal és pázsitokkal, a béke egy atmoszférájában, a melyben érzi az ember, hogy mit tesz az jól élni, tanulni és dolgozni, a hol a szabadság levegőjét szívja az ember, különösen ha visszaemlékezik arra, hogy milyen volt eleinte a yalei iskolaregime, midőn a XVII. század puritánjai által kapott törvények halálbüntetéssel sújtották az olyan bűnöket, minő «a sabbath napjának megsértése» vagy a dohány, e «tisztátalan növény», élvezete.

Nem mulaszthatjuk el, hogy ki ne emeljük a yalei egyetemnek, mint különben az egész amerikai iskolaéletnek egyik legszembeszökőbb vonását, t. i. a tanulóársulatoknak, cluboknak nagy számát, melyek minden egyetem keblében és védelme alatt keletkeznek. Yaleban van egy evező-egylet, ének-egylet, mely különösen ünnepélyek rendezésére van hivatva, instrumentális-muzikusok, mandolinisták és gitáristák egylete, külön baseball- és külön football-társulat (mely utóbbiak büszkékrá, hogy az utolsó versenyek alkalmával legyőzték Harvardot és Princetont), — nem számítva még a sok mulató társulatot, és az ujságok kiadásával foglalkozó egyesületeket (Yalének van 15 ilyen ujsága, melyek közül némelyik mindennap megjelenik).

E társulatokban nem annyira az illető, feladatul kitűzött gyakorlatokban elért ügyesség közvetlen eredménye az, mely első sorban érdekes, hanem a pajtáság és testvériség és egyszersmind a vetélkedésnek is az a szelleme, melyet e tanuló társulatok tagjaik között fejlesztenek. Megjegyzendő, hogy ezen, az egyetemen alakult társulatok az egyetem falain kívül is fentartják magukat «régii tanuló társulatának» néven. Yalének pl. 30 ily társulata van, melyeknek székhelyei ugyanannyi különböző városban vannak. S ez eredmény Amerikában talán még sokkal értékesebb, mint bárhol másutt. Nem szabad ugyanis elfelejteni, hogy

az Egyesült-Államoknak tényleg nincs állandó hadseregük. Látni ugyan ezredeseket, csak hogy azok tanítóképzőket kommandálnak, látni generálisokat, csak hogy azok Harris úr, a tényleges hivatalfőnök, előtt dirigálják a washingtoni közoktatásügyi hivatalt: — valóságos katonát ott — úgyszólván — nem is lát az ember. A hadsereg, a fegyelem e nagy iskolája, hiányzik tehát Amerikában, és e hiány pótlására soha sem lehet elégük ezekből a társulatokból és «fraternity»-kből, mint ők nevezik, a melyekben az egyetemi tanulók megtanulják egymást szeretni és támogatni, és tevékenységüket szilárd szabály és abszolút rend szerint intézni.

Mennyi más oldalt kellene még kiemelnünk a yalei egyetem és versenytársai szervezetében! — Tehát minden tökéletes és kifogástalan az amerikai egyetemeken? — kérdezhetné valaki. «Bizonyára nem» — mondja Compayré előadása vége felé — «de nagyon is rövid ideig időztem az Egyesült-Államok nagy civilizációjának varázshatalma alatt, hogy a hibákat tisztán láthattam volna, és ha észrevehettem volna is őket, nehezemre esnék őket elmondani, mert még mindig leköt a szíves fogadtatás bűbéja és hálás emléke. Az egyetlen dolog, melyet e perczben magam részére megengedhetőnek tartok, hogy egy folytonos dicsbeszéd egyhangúságát megszakítsam, az csak annyi lehet, hogy néhány vonásban reprodukáljam azt a rosszat, a mit az amerikaiak maguk mondanak magukról. Kétségtől nem akarjuk itt szerényeknek feltüntetni őket: nem azok. Ártalmatlan dicsékvésükkel, reclaimszeretetükkel gyakran emlékeztetnek a gascogneiakra, e szeretetreméltó hetvenkedőkre! De legalább azon vágyukban, hogy előrehaladjanak és önmagukat is felülmúlják, megőrizték maguknak az őszinteséget saját lelkiismeretük megvizsgálására és saját hibájuk felismerésére. Így hallottunk a chicagói congressuson is egy szónokot, ki a miatt panaszkodott, hogy bizonyos egyetemeken igenis utilitarius tendenciája van az oktatásnak; egy másodikat, ki azon kihágásokat ítélte el, melyekre az athleta-sport évi összejövetelei alkalmat adnak; egy harmadikat, ki constatálta, hogy úgy a programokban, mint a methodusokban nagy az összevisszaság; és a ki panaszkodott, hogy az egyetem szép czíme kopottá vált, hogy merészen bitorolja sok középrangú és jelentéktelen iskola és hogy ennél fogva a grádusok, melyeket minden fennálló egyetem adhat, napról-napra sokat veszítenek értékükből és prestige-ükből.»

«De hiszen nem folytatása-e ez egy nép dicsérésének, midőn bemutattjuk, a mint szenvedélyvel hozzálát, hogy maga magát reformálja, mely maga buzgón számot ad magának hiányairól, hogy őket kipótolja, és a mely ennél fogva nagy érdeklődéssel ismerkedik más országok iskolaügyi intézményeivel, és nagy sovárgással lesi az idegenektől a példákat és leczkéket?»

WALDAPFEL JÁNOS.